

בבא מציעא קי"ב

כל הכובש שכר כאילו נוטל נפשו ר"ה ור"ה
האחד א' נפשו של גזלן והאחד א' של נגזל

הגמרא הביאה שדורשים דבר נוסף
מהכתוב "וְאֵלָיו הוּא נִשְׂא אֶת נַפְשׁוֹ", כל
הכובש שכר שכיר כאילו נוטל נפשו.
בפירוש הכתוב. האחד אמר נפשו של גזלן, גרם לעצמו מיתה. והאחד אמר נפשו של נגזל, ענש כאילו הרגו. מי שאמר נפשו של גזלן, לומד מהכתוב במשלי:
"אֵל תִּגְזַל דָּל כִּי דָל הוּא וְאֵל תִּדְבֹּא עֲנִי בַשָּׁעַר". והכתוב "כִּי ה' יְרִיב רֵיבִים וְקָבַע אֶת קַבְעֵיהֶם נַפְשׁוֹ". ומה יגזול מהם את נפשם של הגזלנים. ומי שאמר נפשו של גזלן לומד מהכתוב: "כִּן אֲרָחוֹת כָּל בִּצְעַת אֶת נַפְשׁוֹ בְּעָלְיוֹ יִקַּח". והאחר מפרש את הכתוב: "אֶת נַפְשׁוֹ בְּעָלְיוֹ יִקַּח" יקח את נפש הגזלן שהוא בעליו עכשיו, לאחר גזילה. והאחר מפרש שהכתוב "וְקָבַע אֶת קַבְעֵיהֶם נַפְשׁוֹ" אומר שהטעם של "וְקָבַע אֶת קַבְעֵיהֶם" הוא משום שנטלו "נַפְשׁוֹ" של השכיר.

למדנו במשנה שאין עובר אלא אם תבעו הפועל. ומביאה הגמרא, שתנו רבנן,
נאמר: "לא תלין פעלת שכיר אתך עד בקר", ממה שכתוב "אתך" לדעתך ולא מדעתו לומדים, שאינו עובר אם הפועל לא תבעו. "אתך" שיש אתך, שאינו עובר אלא אם יש לו מה לשלם. "אתך" ולא שהמחהו אצל חנוני ואצל שולחני, שאינו עובר עליו.

ר"ש א' אינו חוזר אצל בעה"ב רבה הגמרא הסתפקה, אם המחיהו אצל חנוני או אצל
א' חוזר

האם השכיר חוזר אצל בעל הבית ובעל הבית חייב לשלם לו, או אינו חוזר³¹⁴. רב ששת אמר אינו חוזר, ורבה אמר חוזר. ואמר רבה שהוא לומד זאת ממה ששנינו אינו עובר עליו, אבל השכיר חוזר וגובה ממנו. רב ששת אמר שהמשנה אומרת שאינו בתורת לעבור, בעל הבית אינו עובר כיון שאינו חייב לו והשכיר אינו חוזר לגבות מבעל הבית.

ר"ש א' גם בקבלנות עובר עובר
בבל תלין

שאלו את רב ששת, מה הדין באומן שקיבל לעשות מלאכה בקבלנות ולא בשכירות לימים. האם בעל הבית עובר עליו משום 'בל תלין' או לא. האם 'אומן קונה בשבח כלי', והוא זוכה במה שהשביחו וכשמחזירו הוא כמוכר לו את השבח שהיה לו בתוכו, והתשלום

314 אם הפועל אמר לו אני פוטר אותך אפ' לא יתן לי פשוט שאינו חוזר עליו, ואם אמר לו אני פוטר אותך אם השולחני יפרע לי פשוט שחוזר עליו. והשאלה היא כשהפועל אמר סתם שהוא סומך על השולחני. ואין להקשות הרי השולחני יכול לחזור ופשוט שלא פטרו לגמרי. מפני שיש לומר שאפ' שפטרו לגמרי השולחני מתחייב מדין ערב. והשאלה יכלה להיות אם השולחני יכול לחזור בו או לא. ומכאן מוכח שמחילה אינה צריכה קנין. ועוד י"ל שהמחלוקת כאן אינה שייכת לשאלה אם מחילה צריכה קנין, וכל מחלוקת היא רק לגבי איסור בל תלין כשחוזר מיד ביום הראשון על בעל הבית. תוס'.

הוא הלוואה ואין עליה שם שכירות. או 'אין אומן קונה בשבח כלי' והיא שכירות ועובר ב'בל תלין'. ואמר להם רב ששת, הוא עובר³¹⁵. ואין להקשות ממה ששנינו בברייתא שאינו עובר, מפני שהברייתא מדברת כשהמחהו אצל חנוני ואצל שולחני.

הנותן טלית לאומן גמר והודיעו אינו עובר ומביאה הגמרא ראייה לדברי רב ששת ממה ששנינו, הנותן טליתו לאומן גמרה והודיעו אפילו מכאן ועד עשרה ימים אינו עובר משום בל תלין. נתנה לו בחצי היום מששקעה עליו חמה, עובר משום בל תלין. ואם 'אומן קונה בשבח כלי' מדוע הוא עובר? אמר רב מרי בנו של רב כהנא, מדובר ב'גרדא דסרבלא' שאין בו שבח כלי שאם היה מניחו כמות שהוא היה מתקיים יותר. שואלת הגמרא, אם נתנו לו כדי לרככו זה הוא השבח שלו, שיש מי שנוח לו בכך מפני שמחמם יותר ויש בדבר נוי? אלא יש לומר, שלא מדובר בגרדא, אלא בתיקון הראשון שעושים בבגד כשבא מבית הגרדי, ובוטשים אותו ברגלים בתוך מים. אבל לא שכרו בקבלנות, אלא בשכירות לפי מספר הבטישות³¹⁶.

שכיר בזמנו נשבע ונוטל תקנות לבזמן ששכיר בזמנו נשבע ונוטל וכו'³¹⁷. הגמרא קבועות שנו כאן שואלת, מדוע חכמים תקנו ששכיר נשבע ונוטל? רב יהודה אמר בשם שמואל, הלכות גדולות שנו כאן. כאותם שמנו חכמים בנשבעים ונוטלים במסכת שבועות שכיר, נגזל, נחבל, וחנוני על פנקסו. שואלת הגמרא, האם הן הלכות למשה מסיני, הלא אינם אלא תקנות חכמים? אלא אמר רב יהודה בשם שמואל, תקנות גדולות שנו כאן. שואלת הגמרא, ומכלל זה שיש תקנות קטנות³¹⁸? אלא אמר רב נחמן בשם שמואל, תקנות קבועות³¹⁹ שנו כאן. ראוי לעשותן קבע לעקור עליהם דבר מן התורה, שהרי מדאורייתא מי שיש עליו לשלם נשבע ונפטר כמו שכתוב "וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יִשְׁלַם"³²⁰. וכאן חכמים לקחו

315 יש מקרה שעובר כגון היכן שאין שבח כמו בשליחא דאיגרתא או דאגריה לבטשי, אבל רב ששת סובר שאומן קונה בשבח כלי כמו שמוכח בפ' הגזול קמא, א' רב אשי בר חמא דרב ששת בשליחא דאיגרתא. ואלו ששאלו את ר"ש לא הזכירו בשאלה אם אומן קונה בשבח כלי או לא אלא שאלו אם קבלן סתם עובר בל תלין. והגמרא היא שאומרת שלכאורה השאלה תלויה אם אומן קונה בשבח כלי. תוס'.

316 רש"י מפרש שאינו בגרדא אלא בתיקון הראשון שעושים כשבא מהגרדי ובוטשים ברגלים במים בכלי עץ עם אדמה מיוחדת בין אם ישיביו ובין לא ישיביו שכרו לפי מנין הבטישות כך וכך בטישות בכך וכך מעות.

317 תוס' תמרו על הגמ' בפ' כל הנשבעין שמפרשת, ל"ש אלא ששכרו בעדים, אבל שלא בעדים נאמן לומר שנתתי שכרך במיגו לא שכרתיך. מה שייך לומר מיגו כשאנו מחייבים מפני שבעה"ב טרוד פועליו כאילו הוא אומר איני יודע. הרי הוא כמי שא' איני יודע אם פרעתיך שאינו נאמן במיגו. תוס'.

318 הקשו כאן אע"ג שבפ' השולח אמרו תקנה גדולה שנו כאן שיפרשו שמותייהם בגיטין, וכן בהגזול קמא תקנה גדולה התקינו שאם היציאה יתרה על השבח, מפני שהקושיה היא על מה שאמרו שנו כאן, ולא במקום אחר. תוס'.

319 נקטו לשון רבים משום כל אלו שנשבעים ונוטלים. והגמרא מפרשת רק את הטעם של שכיר. תוס'.

320 רש"י.

את השבועה³²¹ מבעל הבית, והטילו אותה על השכיר משום כדי חייו של השכיר. בעל הבית טרוד בפועליו ושבועה כדי להפיס דעתו של בעה"ב

גורמים הפסד לבעל הבית? עונה הגמרא, שלבעל הבית נוח שהשכיר ישבע במקרה זה ויטול, כדי שפועלים ישכרו למלאכתו. שואלת הגמרא, הרי נוח לשכיר שבעל הבית ישבע והוא יפסיד שכרו, כדי שלא ימנעו מלשוכרו³²²? עונה הגמרא, שבעל הבית ישכור אותו בעל כרחו כאשר הוא צריך פועלים. שואלת הגמרא, הרי גם השכיר ישכר למלאכה בעל כחו כאשר יהיה זקוק למזונות? אלא חכמים תקנו שהשכיר ישבע ויטול ולא בעל הבית, מפני שבעל הבית טרוד בפועליו³²³, ואפילו שלא נתן לשכיר את שכר הוא חושב שנתן לו. שואלת הגמרא, אם כן יתן לו בלא שבועה³²⁴? עונה הגמרא, שהשבועה היא כדי להפיס את דעתו של בעל הבית. שואלת הגמרא, שיתקנו לכל שוכרי הפועלים שיתנו את שכרם בעדים³²⁵, ואם יאמר פרעתיו שלא בעדים יתן בלא שבועה? מבארת הגמרא, שיש בדבר טרחה.

שניהם רוצים בהקפה שואלת הגמרא, שיתקנו שבעל הבית יתן לפועלים את שכרם בבוקר לפני שיתחילו את עבודתם. ואם השכיר יאמר שלא קיבל שכר לא יהיה נאמן? עונה הגמרא ששניהם רוצים בהקפה, בעל הבית רוצה לשלם לפועל אחרי סיום העבודה מפני שלפעמים שאין לו את הדמים בבוקר, והפועל שמא המעות יפלו ממנו.

לא שוכחים את הקציצה ושואלת הגמרא אם השכיר ונוטל נשבע מפני שבעל הבית טרוד בפועליו ושכח, אפילו אם בעל הבית קצץ ישבע השכיר כמה קצץ לו ויטול³²⁶. ומדוע שנינו בברייתא, אומן אומר שתיים קצצת לי, והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת המוציא מחבירו עליו

321 תוס' הקשו מכך שר"י חולק ואו' שאינו נשבע אלא במודה במקצת ראה שמדובר גם בכופר הכל שאין בו שבועת מודה במקצת. וי"ל שכיון במודה במקצת נטלו את השבועה והטילוה על השכיר כ"ש שבכופר הכל מחייבים את בעה"ב לשלם לשכיר. תוס'.

322 שלא יאמרו עליו שהוא חשוד לתבוע שכרו אחרי שקבלו. רש"י.

323 והוא כמו שאמר איני יודע אם פרעתך שחייב אפ' אם כופר הכל. ולא חילקו בין אם יש לו פועלים רבים או לא. תוס'.

324 תוס' הקשו האם אין פעמים שבעה"ב זוכר ואומר אמת. וי"ל שממה שמחייבים בכופר הכל נראה שלת"ק מחזיקים אותו ששכח בודאי שאל"כ מדוע השכיר נוטל אפילו בשבועה. ומתמצים שהשבועה היא להפיס את דעתו של בעל הבית. אבל באומר הלויטני ואיני יודע אם פרעתי לך אינו נשבע שהרי הוא אומר בעצמו שאינו יודע ואין צריכים להפיס את דעתו. תוס'.

325 ואם יפרע שלא בעדים הוא הפסיד לעצמו, ולא צריכים להפיס דעתו כיון שכל זמן שאפשר נמנעים משבועה. תוס'.

326 תוס' הקשו הרי קציצה היא כאומר איני יודע אם הלויטני שפטור לר"ג ור"י שא' מנה לי בידך והלה אומר איני יודע. וי"ל שכיון שהוא מודה במקצת הוא כמו חמישים ידענא וחמישים לא ידענא. ולא אמרו שמדובר שפרע כבר את מה שהודה מפני שעדיף לתרץ, קציצה מדכר דכירי שמתורץ גם לר"ה ור"י. ועוד שמהפשט נראה שמדובר שלא פרע. תוס'.

הראיה³²⁷? עונה הגמרא, שבני אדם אינם שוכחים את הקציצה³²⁸.

עבר זמנו אינו נשבע ונוטל לבעה"ב שואלת הגמרא, אם השכיר ונוטל נשבע מפני יש ב' חזקות ולפועל אחת שבעל הבית טרוד בפועליו ושכח, אפילו כשעבר זמנו והשכיר תבעו למחרת ישבע השכיר ויטול. והרי שנינו במשנה, עבר זמנו אינו נשבע ונוטל? מבארת הגמרא, שכשעבר זמנו יש חזקה שבעל הבית אינו עובר משום בל תלין, ובעל הבית נאמן ששילם את שכרו. ומה שאמרו שבעל הבית טרוד בפועליו הוא רק לפני שהגיע זמן חיובו. ועכשיו שהגיע זמן חיובו בעל הבית מדקדק על עצמו וזוכר לשלם³²⁹, כדי שלא יעבור על איסור בל תלין. שואלת הגמרא, האם השכיר עובר משום בל תגזול³³⁰? אומרת הגמרא, שלזכותו של בעל הבית יש שתי חזקות, חזקה שאין בעל הבית עובר משום בל תלין, וחזקה שאין שכיר משהה את שכרו. ולזכות הפועל יש חזקה אחת, שאינו עובר בלא תגזול.

327 ואם לא הביא ראייה ישבע בעה"ב ומפסיד האומן, ובלא שבועה אינו נפטר כיון שהוא מודה במקצת. והגמ' בפ' כל הנשבעין אומרת שהברייטא בחזקת הבתים שאו' שגם בקציצה נשבע ונוטל היא דברי רבי יהודה. תוס'.

328 תוס' הקשו מדוע לא יכלו לתרץ שמדובר כששכרו שלא בעדים שהרי אם יש עדים נשאל אותם כמה קצץ. מפני שבע"כ הסיפא היא כשיש עדים, שראו ששכרו אלא שלא ראו את הקציצה, או שראו ושכחו. כמו הרישא שמעמידים אותה כשיש עדים. ואם בעל הבית נאמן משום מיגו מדוע נקטו שחולקים בקציצה ולא כשחולקים בפריעה, ועוד י"ל שאפ' שכרו שלא בעדים אין לבעה"ב מיגו כיון שהוא מודה במקצת ואינו נאמן במיגו כיון שאינו מעיז לכפור הכל ככל מודה במקצת. ועוד או' ר"י שמדובר שאין עדים והרישא שאו' נשבע ונוטל פירושה שיביא ראייה ששכרו ואז נשבע ונוטל, ופירוש הממע"ה שיביא עדים שקצץ לו שתים שהרי העדים שיודעים ששכרו יודעים כמה קצץ לו. תוס'.

329 תוס' הקשו מדוע בזמנו שכיר נשבע ונוטל?, בעה"ב יאמר איני זוכר עכשיו אבל תנו לי זמן עד עלות השחר שאזכור בודאי. ועוד במודה במקצת בעה"ב ישבע שהרי הוא ידקדק ויזהר שלא ישבע לשקר. וי"ל שחזקה שאין בעה"ב עובר בבל תלין מועילה רק כשיש עמה חזקה שהשכיר אינו משהה שכרו. ואם בעה"ב היה יכול לומר המתינו עד שיעלה עמוד השחר לא היתה חזקה ששכיר אינו משהה שהרי הוא לא השהה אלא תבע את בעל הבית קודם לכן. תוס'.

330 תוס' שואלים הרי גם לבעל הבית יש חזקה כזו. וי"ל שלאו אחד חמור בעיניו כמו שנים. או שבלא הכי מתרצים. וא"ת הרי יש כנגד חזקת השכיר חזקה שבעה"ב אינו עובר בבל תלין, ויל שחזקתו אינה טובה כמו של השכיר. תוס'.